

# Aneby bibliotek

Rapport

2009-12-01

Ann Wiklund Konsult | Rökstavägen 40 | 633 52 Eskilstuna | [ann.wiklund@telia.com](mailto:ann.wiklund@telia.com)

# Innehåll

Inledning.....	3
Sammanfattning och förslag.....	4
Nuläge	4
Förslag	4
Samverkan	5
Dragkraft och tillgänglighet	5
Bibliotekslokal och funktion	6
Kompetens	6
Uppdraget.....	7
Länsbibliotek Jönköping	7
Arbetsorganisation och ansvarsfördelning	7
Genomförande	8
Aneby kommun, samverkan för det goda livet.....	11
Medborgarröster	12
Ett snapshot över Aneby kommun	13
Styrdokument för folkbiblioteksverksamhet.....	15
Internationellt	15
Nationellt	15
Lokala styrdokument i Aneby kommun	16
Folkbiblioteket – till för alla.....	19
Röster om folkbiblioteken	19
Mötesplats, vardagsrum och rum för lärande	20
Barns språk och läsning	21
Integration, livskvalitet och tillväxt	21
Det digitala biblioteket	22
Men Aneby då...?	22
Folkbiblioteket i Aneby centralort.....	23
Vad gör besökarna på Aneby bibliotek?	24
Filialerna i Frinnaryd och Hullaryd	25
Röster om Aneby folkbibliotek	26
Om man jämför - fakta om Aneby bibliotek.....	28
Biblioteket i kommunens organisation	28
Bibliotekets budget	28
Statistik	28
Driftskostnader	29
Besök, utlån och inköp	29
Öppet och bemanning	30
Hur kan man öka besök och utlån?.....	31
Vad gör bibliotekspersonalen när vi inte ser?.....	32
Referenser.....	33
Bilaga 1 Diskussionsunderlag	
Bilaga 2 Bibliotekslag	
Bilaga 3 Observationsschema	
Bilaga 4 30 kommuner	
Bilaga 5 Jönköpings län statistik	

*Annhild Ottosson*, konsulent vid Länsbibliotek Jönköping, har beskrivit arbetet i biblioteksspåret (under rubriken Organisation och ansvarsfördelning), samt beskrivit resultatet av observationerna (Vad gör besökarna på Aneby bibliotek) och tankar om cirkulation och mediaplanering (under rubriken Folkbiblioteket i Aneby centralort).

# Inledning

Folkbiblioteket är till för alla, ska nå alla och ska ge inspiration och stöd för människors språkutveckling, läsoplevelser, informationssökning och livslånga lärande för såväl utbildning som fritid. Ett folkbibliotek är en samlingspunkt och mötesplats, en inspirerande miljö som kan bidra till ett levande attraktivt centrum i både storstäder och mindre orter.

När den lokala biblioteksverksamheten behöver förändras, utvecklas eller ses över är det i den bästa av världar en angelägenhet för hela kommunen och arbetet utgår från behov som kommunen har eller planerar för i översiktsplaner, visioner, strategi- och styrdokument. I värsta fall är bibliotekets förändringsarbete enbart en intern angelägenhet som ger små eller inga kringeffekter utanför huset trots att det kanske var just bibliotekets roll och samverkan med andra verksamheter i den lokala infrastrukturen som behövde stärkas. Därför känns det angeläget att pröva ett utrednings- och utvecklingsarbete som en process som samtidigt pågår på flera plan. Aneby kommun har genom detta uppdrag gett en sådan möjlighet. Parallellt med kunskapsinhämtning, resurskartläggning, statistik och observationer på plats pågår också arbete med att öka engagemanget från andra verksamheter och aktivt involvera dem i processen. De bidrar genom att fundera över bibliotekets funktion och möjligheter i relation till mål och uppdrag för den verksamhet de själva representerar.

Om engagemanget runt omkring biblioteket ökar, ökar också möjligheten att samverka för att utveckla en biblioteksverksamhet som angår fler och som är en angelägenhet för en hel kommun.

Tack till alla tjänstemän och politiker i Aneby kommun som med stort engagemang satt av tid för möten och intervjuer. Ett särskilt tack till informationschef Anneli Persson, som förutom att vara uppdragsbeställare också lagt mycket tid på såväl dialog som planering och praktiska lösningar som underlättat arbetet.

# Sammanfattning och förslag

De förslag som läggs fram i denna rapport bygger på möten och intervjuer samt på SCB:s och SKL:s kommunstatistik, statistiken från svenska folkbibliotek, material som återfinns på [www.aneby.se](http://www.aneby.se) samt litteratur och rapporter. Den statistik som redogörs för i texten återfinns som diagram i bilagorna.

Den strategi som har utgjort grunden för arbets sättet i uppdraget har varit att parallellt med en pågående utredning också starta kreativa processer och dialoger både inom biblioteket och tillsammans med andra kommunala verksamheter. Syftet med detta arbets sätt var att skapa engagemang och ett sammanhang där utredningen sedan skulle kunna tas emot och användas på ett utvecklingsinriktat sätt som en input i ett redan startat arbete.

## Nuläge

Uppskattade natursköna omgivningar, en relativt trygg arbetsmarknad med god företagsutveckling och goda pendlingsmöjligheter ger starka grundförutsättningar för livskvalitet för medborgare i Aneby kommun. Samtidigt behöver kommunen öka sin *attraktionskraft och tillväxt*, man har låg *utbildningsnivå* vilket gör det svårt för nya företag att rekrytera på orten, satsningen på *kultur* är låg, vilket medborgarna enligt enkäter 2006 är kritiska mot och unga dras till de större orterna i närheten samtidigt som andelen äldre i kommunen ökar. För att det ska bli lockande att ta sig till *Aneby centrum* behöver miljön kring torget bli mer levande. Fortsatt utveckling av dialogen med kommunmedborgarna är viktig för att få ökad demokratisk *delaktighet* och engagemang.

Folkbibliotekets verksamhet kan ha en stark roll och positiv påverkan för samtliga dessa ovan uppräknade och kursiverade faktorer. *Tydliga mål och uppdrag och nödvändiga resurser och samverkansformer* ger ett bibliotek förutsättningar för att utveckla en sådan roll. Biblioteksplanen för Aneby kommun har tydliga formuleringar som ger uttryck för en klar ambition att utveckla bibliotekets roll som en stark resurs för att öka Anebys attraktionskraft, tillväxt och ge livskvalitet, men verksamheten är inte dimensionerad i relation till ambitionen. Biblioteket i Aneby har ljusa lokaler, ett lockande bokbestånd och ambitionen att fylla såväl sina lokala uppdrag som det nationella uppdrag folkbiblioteken har genom bibliotekslagen (SFS 1996:1596). Med den låga bemanning Aneby bibliotek har idag når man inte dit. Man har satsat personaltiden på att ha biblioteket mycket öppet men någon effekt i form av ökat antal lån och besök är svårt att se. Biblioteket har böcker och andra media som skulle kunna användas mycket mera. Ett gott bestånd med fräscha böcker finns, men få resurser att arbeta mera uppsökande riktat mot särskilda målgrupper. Antal utlån och besökare sjunker. I SKL:s kommungrupp "Övriga kommuner, mindre än 12 500 invånare" finns 30 kommuner. Aneby återfinns bland de fem kommuner som har lägst bemanning, lägst driftskostnad och lägst antal utlån/invånare. Jämför man med hela riket är Aneby en av de fem kommuner

som har allra lägst antal årsverken på biblioteket per1000 invånare (0,31 år 2008).

För att det ska vara möjligt för allmänhet och övriga verksamheter i Aneby kommun att få större tillgång till bibliotekets utbud, behöver ett utvecklingsarbete startas som omfattar såväl bibliotekets eget arbete med interna rutiner och verksamhet, som samverkan och diskussion om resurstilldelning och prioriteringar.

Åtskilligt, om dock inte allt, går att lösa med samverkan, praktiskt och konkret. För att sådan samverkan ska bli långsiktig och inte personberoende, behöver den skrivas in i berörda verksamheters styrdokument. Att utveckla lösningsinriktad, praktisk samverkan stämmer väl med Aneby kommuns vision:

**Aneby - kommunen där alla samverkar för att ge människor möjlighet till ett gott liv,**

## Förslag

### Samverkan

#### Förslag

Starta en systemgrupp med fokus på praktisk samverkan som söker lösningar för att nå ut till förskola, äldreomsorg och handikappomsorg med det goda och breda mediabestånd som finns på biblioteket.

Biblioteksplanen för Aneby kommun är tydligt formulerad men inte möjlig att arbeta efter för bibliotekets del med nuvarande personalresurs. Fördela ansvaret för att fylla uppdraget. För att undvika personberoende, låt ansvaret göras tydligt i styrdokumentet för respektive verksamhet.

Utse kulturombud för respektive förskola, äldreboende, inom hemtjänst och handikappomsorg, som får aktuell regelbunden information om nya böcker, ljudmedia, storstil etcetera och annat från biblioteket och som kan förmedla kunskap och litteratur vidare på sina arbetsplatser.

### Dragkraft och tillgänglighet

#### Förslag

Se över möjligheten att öka tillgängligheten till information genom att samla service och information från flera avsändare fysiskt i samma lokal. En tydlig och central geografisk placering skulle öka attraktionen och genomströmningen och man kan samtidigt skapa en plats för olika former av dialog med kommunmedborgare. En enkel kaffeservering drar fler. Är det dessutom billigt lockar det ungdomar.

Starta långsiktig planering utifrån översiktsplanen om var i kommunen biblioteksservice kommer att behövas om några år och med vilken servicenivå. Ska man bara kunna låna och byta böcker eller bör där finnas annan utrustning också? Bibliotekspersonalens kompetens är viktig för kvalitén på service och verksamhet. Var bör den finnas? Kan biblioteksservice kombineras med något annat? En fysisk bibliotekslokal på en liten ort kan bli ett aktivt bygdecentrum och utformas i samråd med hembygdsförening eller andra föreningar.

Se över öppettiderna för att hitta lösningar som ökar tillgängligheten.

## Bibliotekslokal och funktion

### Förslag

Lätta upp i lokalen genom att minska antalet hyllor. Exponera media på flera ställen och flytta ut filmer, spel och ljudböcker tydligt i lokalen. AV-media lockar nya låntagare.

Ersätt den stora disken med ett par betydligt mindre och enklare platser, kanske en kombination av bord och enkel arbetsplats med besöksfåtölj. Det minskar avståndet både fysiskt och mentalt till besökarna och gör besökare mera benägna att be om hjälp.

Utnyttja barnavdelningens naturliga attraktionskraft. Gör den mera synlig i biblioteksrummet från entrén och fräscha upp möblemanget.

## Kompetens

### Förslag

Att arbeta språk- och lässtimulerande med barn är nödvändigt för att ge en god start för ett livslångt lärande. I Aneby kommun föds årligen cirka 60 barn. Det är fullt möjligt att nå alla barn om resurserna finns och samverkar. Se över möjligheten att på sikt kunna komplettera biblioteket med barnbibliotekariekompetens.

Se över möjligheten att på sikt kunna rekrytera en samlande skolbibliotekarie för grundskolan enligt intentionen i den lokala skolplanen.

Planera för att frigöra personaltid och kompetens genom att satsa på IT-stöd för rutinarbete som till exempel utlån/återlämning och på samverkan inom Högländet.

# Uppdraget

I samband med budgetarbetet inför 2010 gav kommunstyrelsen i Aneby kommun förvaltningen i uppdrag att utreda folkbiblioteket och dess verksamhet. Kommunstyrelsen ville med uppdraget få en bild av hur den lilla kommunens bibliotek kan utformas till en verksamhet som svarar mot medborgarnas behov och mot gällande lagstiftning. Under åren har besparingar gjorts på biblioteket som påverkat bemanning och verksamhet. Ett antal frågeställningar listades och huvudfrågan blev:

*Hur bygger vi modellen för den lilla kommunens bibliotek på 2000-talet?*

Informationschef och biblioteksansvarig Anneli Persson vid Kommunservice- och beslutsstödsavdelningen, Aneby kommun, kontaktade då Länsbibliotek Jönköping för att diskutera stöd och hjälp för uppdragets utförande. Länsbiblioteket valde i sin tur att förutom egen arbetsinsats också anlita extern konsult. Vid ett gemensamt planeringsmöte utformades följande uppdragsformulering:

*Uppdraget syftar till att hitta en strategi för att utveckla framtidens bibliotek för den lilla kommunen. Hur kan vi utveckla Aneby bibliotek till ett bibliotek angeläget för såväl Anebyborna som för tillfälliga besökare?*

I uppdraget har ingått dels ett processinriktat arbete tillsammans med bibliotekets personal och övriga berörda kommunala verksamheter, dels en utredning som ska ge underlag för fortsatt politisk diskussion och ställningstaganden om prioriteringar och verksamhet. Utredningen presenteras i december 2009.

## Länsbibliotek Jönköping

Länsbibliotek Jönköping ser uppdraget i Aneby kommun som ett långsiktigt utvecklingsarbete och har därmed lagt in det som en del i sin ordinarie verksamhet för några år framöver. Parallellt arbetar länsbiblioteket med ett utvecklingsarbete mellan biblioteken på Högländet. De sex högländskommunerna, av vilka Aneby är en, diskuterar utvecklingen av sin samverkan med *kundvärdet* och *effektivaste lösningen* som ledord. Under hösten formeras en policy för samverkan kring medier med samsökningsportalen Bibliotek24 som verktyg.

## Arbetsorganisation och ansvarsfördelning

Uppdraget har bedrivits i projektform med stor delaktighet från bibliotekets personal och från andra berörda verksamheter.

Beställare/projektägare	Aneby kommun, Anneli Persson
Processledning spår 1, utvecklingsstöd	Länsbibliotek Jönköping, Annhild Ottosson
Extern konsult, processledning spår 2	Ann Wiklund (Ann Wiklund konsult)
Styrgrupp, lokala nätverk	Aneby kommun, Ann Wiklund
Projektarbetsgrupp	Personal vid Aneby bibliotek, Anneli Persson, Annhild Ottosson, Ann Wiklund
Övriga arbetsgrupper	Ütses vid behov i samråd mellan projektledare och uppdragsgivare
Utredning	Ann Wiklund

## Genomförande

En plan för genomförandet togs fram av informations- och bibliotekschef Anneli Persson, Aneby kommun samt Annhild Ottosson och Katinka Borg, Länsbibliotek Jönköping, tillsammans med Ann Wiklund, konsult. Den strategi som utgjorde grunden för arbetssättet var att parallellt med en pågående utredning också starta kreativa processer både inom biblioteket och utanför tillsammans med andra kommunala verksamheter. Syftet med detta arbetssätt var att skapa engagemang och ett sammanhang där utredningen sedan skulle kunna tas emot och användas på ett utvecklingsinriktat sätt som en input i ett redan startat arbete.

Arbetet planerades i två spår:

1. Biblioteksspåret. Ansvarig Annhild Ottosson, Länsbibliotek Jönköping.
  - Arbetmöten med bibliotekets personal
  - Genomgång av rutiner och arbetsuppgifter
  - Diskussion och arbete med bibliotekets bestånd
  - Observationer på plats

Arbetet i biblioteksspåret startade tillsammans med bibliotekspersonalen med diskussion om verksamheten idag för att sen övergå i samtal om hur en fortsatt verksamhet skulle kunna se ut. Bibliotekets utvecklingsmöjligheter har diskuterats ur flera aspekter, dels det lokalsamhälle i vilket biblioteket verkar samt de behov och den efterfrågan som finns från dem som idag är användare av biblioteket. En annan aspekt är de som ännu inte använder biblioteket – hur kan vi få dem att upptäcka bibliotekets möjligheter? Den tredje aspekten är samarbetet mellan de sex biblioteken på höglandet. Höglandssamverkan är ett pågående arbete som gör det möjligt för biblioteken att effektivisera och utveckla sin verksamhet.

För att synliggöra och förtydliga bibliotekspersonalens arbetsuppgifter diskuterades frågor som: Vilka arbetsuppgifter och rutiner har biblioteket idag? Går det arbeta på ett annat sätt? Vilka rutiner kan vi förändra eller helt enkelt ta bort?

Vad gör besökarna på biblioteket och hur rör de sig i lokalerna? För att få en uppfattning om det har observationsstudier genomförts (bilaga). Det är en metod att använda för att studera någonting närmare och innebär att man observerar vad som sker i en given situation med hjälp av ett antal frågor. Fördelen med metoden är att den ger en förstahandserfarenhet och gör att man kan få syn på saker som i vanliga fall undgår den som dagligdags befinner sig i miljön eller situationen.

Vid ett antal tillfällen och vid olika tidpunkter uppehöll sig Annhild Ottosson i biblioteket för att observera biblioteksanvändarna utifrån frågorna: vilka besöker biblioteket och vad gör de? Därefter flyttades fokus från användarna till beståndet. I samarbete med extern konsult från Sveriges depåbibliotek och tillika expert på medieplanering, Madelein Enström, gjordes en genomgång av bibliotekets mediebestånd. Syftet var att med gemensamma kompetenser och utifrån användarnas perspektiv se på beståndet, för att därefter kunna omforma och utveckla biblioteksrummet till en mötesplats med ett attraktivt och tilltalande innehåll.

2. Verksamhetsdialog och utredning. Ansvarig Ann Wiklund, konsult.

- Möten och dialog med verksamhetsövergripande grupp – sk systemgrupp - företrädare för kommunala verksamheter i Aneby
- Möten och dialog med politiker
- Intervjuer med företrädare för kommunala verksamheter i Aneby
- Faktasammanställning och utredning

Perspektivet i spår två har varit att berörda företrädare har tittat på bibliotekets roll utifrån den verksamhet där de själva arbetar. En nyckelfrågeställning har varit: Vilken funktion kan biblioteket ha för att vi ska fylla våra egna verksamhetsuppgifter bättre och vad kan vår verksamhet bidra med för att utveckla den?

En verksamhetsövergripande grupp, systemgrupp, skapades. I gruppen har ingått Carola Albertsson och Ulf Gustavsson, vård- och omsorg, Johanna Helgesson och Lars Haglund, barn- och utbildning, Lars Karlsson, IT, Angelica Lundqvist, info-teamet samt Berndt Dahnsen, vice ordförande i kommunstyrelsen. Anneli Persson var sammankallande. Gruppens uppdrag var att fungera som kreativa tänkare utifrån sina respektive ansvarsområden men ha fokus på samverkanslösningar. Som inspiration för gruppens diskussioner har vi tagit fram frågeställningar och tankar om bibliotekets roll och funktion (bilaga), sammanställningar från 2008 års bibliotekstatistik (bilaga) samt idéer och förslag som framkommit vid intervjuer, andra kontakter samt egna observationer och intryck. Tillsammans med Annhild Ottosson och Ann Wiklund har gruppen träffats vid två tillfällen under hösten.

Tio intervjuer har genomförts med personer som föreslagits av gruppen. Intervjuerna har gett underlag för beskrivningar och förslag i föreliggande utredning. Men de har också syftat till att ytterligare öka engagemanget från verksamheter utanför biblioteket så att idéer och möjliga lösningar skulle kunna komma fram. Också i intervjuerna var perspektivet att fundera över bibliotekets verksamhet utifrån den verksamhet man själv företräder.

Följande öppna intervjufrågor användes:

- Hur vill du beskriva ert samarbete med biblioteket idag?
- Vilka är de viktigaste utmaningarna för dig/din verksamhet?
- Vilka är de viktigaste utmaningarna för biblioteket som du ser det?
- Om du skulle utveckla den optimala biblioteksverksamheten för Aneby – hur skulle den se ut?
- Vad ser du som de största utmaningarna/de största hindren?
- Vad skulle kunna vara ett första steg utifrån din egen verksamhet?

De förslag som läggs fram i denna rapport bygger på synpunkter och förslag från möten och intervjuer samt på SCB:s kommunstatistik, statistiken från svenska folkbibliotek, material som återfinns på [www.aneby.se](http://www.aneby.se) samt litteratur och rapporter. De siffror som redovisas i text återfinns i diagram i bilagorna.

# Aneby kommun, samverkan för det goda livet

På toppen av det småländska höglandet i Jönköpings län, ligger Aneby kommun med 6 514 invånare (SCB 20081101). En landsbygdskommun med många små orter och kyrkbyar. Själva centralorten Aneby ligger vid Södra stambanan mellan Tranås och Nässjö och byggdes så sent som i början av 1900-talet. Där bor idag ungefär 3 000 personer. Via tåg eller bil är det inte långt till stora orter som Tranås, Jönköping och Nässjö och den dagliga utpendlingen är större än inpendlingen. Mindre orter inom Aneby kommun är Bredestad, Marbäck, Askeryd, Bälaryd, Frinnaryd, Sunhultsbrunn, Lommaryd, Hullaryd, Ralingsås, Vireda och Haurida. Som i många kommuner med liknande geografisk struktur finns svårigheter för boende och institutioner (skola, förskola, äldreomsorg) att nå fast service som finns i centralorten, till exempel bibliotek.

Enligt SCB: s kommunstatistik minskar befolkningen i Aneby kommun och numera föds det ungefär 60 barn per år. Under flera år har det funnits stora barnkullar men de sista av dessa lämnar nu gymnasiet. Enligt Länsstyrelsens prognos, refererad i budgeten för Aneby kommun 2008, kommer det att ske en förskjutning av åldersstrukturen i kommunen. Andelen tonåringar och personer i yngre medelåldern kommer att minska medan antal personer i åldersintervallen 65-75 år kommer att öka. Den största minskningen (ca 10 % per år) sker i åldrarna 16-18 år. Aneby kommun har högre andel gamla över 80 år än riket i stort.

Näringslivet präglas av småskalighet och är företrädesvis inriktat mot produktion. Det finns närmare 800 registrerade företag, de flesta av dem enmans- eller fåmansföretag, men också några relativt stora. Tillverkningsindustrin ger många arbetstillfällen och sysselsätter en av tre kommuninvånare (38 % 2008), en bra bit över rikssnittet som är 17 % för 2008. Siffran har i princip stått sig de senaste tjugo åren (ca 40 % 1989) och ett antagande är att det ger en trygghet – det finns jobb att få på orten. Trots att andelen kommuninvånare med gymnasial utbildning är 55 %, högre än både länssnittet (52 %) och rikssnittet (48 %), är det inte så många som studerar vidare efter gymnasiet. Bara 22 % mot länets 28 % och rikssnittet 35 %.

En kommunal högstadieskola finns i centralorten Aneby men inget kommunalt gymnasium. De elever som inte väljer att studera vid det fristående Aneby Praktiska Gymnasium, väljer i stället att pendla till gymnasieskolor i Eksjö, Tranås, Jönköping och Nässjö.

Enligt färsk rapport från SCB har andelen elever i landet som inte uppnår behörighet till gymnasiet de senaste tio åren ökat från 9 % till 11 % och ökningen fortsätter. Högst är siffran bland de barn vars föräldrar har grundskola som högsta utbildning.

Andelen utrikes födda är lågt i Aneby kommun, 7 % mot 13 % i riket i övrigt (SCB 2007). Flyktingförläggning/Migrationsverket finns numera i Aneby. Enligt uppgifter från biblioteket är de största språken bland besökare på biblioteket nu (nov 2009) serbokroatiska/bosniska och olika former av arabiska.

Aneby kommun satsar på samarbetsformer med det lokala näringslivet för att öka tillväxt och arbetstillfällen med gott resultat. I Budget 2010 skriver man:

*”Tillväxt handlar för Aneby kommun också om befolkningstillväxt. En av kommunens största utmaningar för framtiden är att öka inflyttningen till kommunen. Tillgång till en bra kommunal service, viktig samhällsservice, fritids- och kulturaktiviteter och en fungerande kollektivtrafik, utgör tillsammans med boendet en helhet, som är avgörande för var människor väljer att bosätta sig”  
(ur Budget 2010 Aneby kommun)*

Aneby är i år, 2009 utsedd till Årets Företagarkommun i Jönköpings län och skriver på [www.aneby.se](http://www.aneby.se):

*”Anebyföretagen har haft bäst utveckling i länet, enligt den undersökning som presenterades av Företagarna och Affärs- och kreditupplysningsföretaget UC den 1 oktober. I tre av de fyra kategorierna; omsättning, resultat, antal företag och kreditvärdighet, rankas Aneby bland de 100 främsta i hela Sverige. Bäst lyckas man när det gäller resultatet, där Aneby haft den 22: a högsta tillväxttakten i riket. Aneby har klättrat rejält på rankingen, och hamnar i år sammantaget på plats 37 av landets 290 kommuner. Förra året kom kommunen på plats 146”.*

Aneby kommun är föreningstät med över 100 föreningar varav flera hembygds-, samhälls- och bygdeföreningar. Föreningslivet och ideellt arbete i övrigt betyder mycket för kommunens levande landsbygd. Omväxlande natur och rika möjligheter till friluftsliv finns nära inpå knutarna och rankas högt av kommuninvånarna (SCB 2006).

I Aneby centralort finns ett folkbibliotek (huvudbibliotek). I bygdegården i Frinnaryd samt i Hullaryd finns biblioteksfilialer som är öppna två timmar per vecka.

## Medborgarröster

2006 genomfördes en medborgarundersökning (SCB 2006) och en enkät kring Aneby basservice (Nordiska Undersökningsgruppen 2006). Läsningen av dessa enkät rapporter ger röst åt kommuninvånarna och incitament till vilka områden eller aspekter som kan ha särskilt stor betydelse för hur medborgarna ser på sin kommun och vilket betyg de ger den kommunala servicen. Några av dessa aspekter är särskilt intressanta för bibliotekets del. Att Anebys invånare är nöjda med de stora möjligheter som finns för natur- och fritidsliv är tydligt. Däremot är man inte nöjd med tillgången till

*kulturevenemang och kulturutbud.* Det är ett av de områden som får lägre betyg än kommunens medelbetyg i övrigt och som därför visas som högprioriterat i diagrammet från Nordiska Undersökningsgruppen.

*Delaktighet, förtroende och möjlighet att påverka* är andra viktiga faktorer där enkäten visar att medborgare inte är nöjda. De hamnar i enkätrapporteringen också bland de faktorer som är högprioriterade, det vill säga faktorer som om de påverkades positivt skulle ha stor inverkan på det betyg Anebyborna ger sin kommun.

En intressant faktor är också synen på *Aneby centrum* (Nordiska Undersökningsgruppen, 2006). Det ses inte som attraktivt (dåligt eller mycket dåligt svarar relativt många på samtliga kriterier som mäts). I positiva kommentarer nämns däremot torget och att affärer är samlade.

## Ett snapshot över Aneby kommun

Sammantaget ger alla intryck, fakta och åsikter en bild av kommunen Aneby utöver den man kan se med blotta ögat. Uppskattade natursköna omgivningar, en relativt trygg arbetsmarknad med god företagsutveckling och goda pendlingsmöjligheter ger starka grundförutsättningar för livskvalitet. Samtidigt behöver kommunen öka sin *attraktionskraft och tillväxt*, man har låg *utbildningsnivå* vilket kan göra det svårt för nya företag att rekrytera på orten, satsningen på *kultur* är låg, vilket medborgarna är kritiska mot och unga dras till de större orterna i närheten samtidigt som andelen äldre i kommunen ökar. För att det ska bli lockande att ta sig till *Aneby centrum* behöver miljön kring torget bli mer levande. Fortsatt utveckling av dialogen med kommunmedborgarna är viktig för att få ökad demokratisk *delaktighet* och engagemang.

Livskvalitet ska behållas och förstärkas genom bred samverkan. Det är uttryckt i visionen för Aneby kommun:

*Aneby är kommunen där alla samverkar för att ge människor möjlighet till ett gott liv.*

### Förslag

Se över möjligheten att öka tillgängligheten till information genom att samla service och information från flera avsändare fysiskt i samma lokal. En tydlig och central geografisk placering skulle öka attraktionen och genomströmningen och man kan samtidigt skapa en plats för olika former av dialog med kommunmedborgare. En enkel kaffeservering drar fler. Är det dessutom billigt lockar det ungdomar.

Att kultur påverkar människors hälsa positivt vet vi. I dagarna ger regeringen en halv miljon kronor till en vårdcentral i Helsingborg som ska kunna ordinera kulturaktiviteter till vissa patienter på samma sätt som man kan

skriva ut motion på recept. ”En vältränad, aktiv hjärna är en väl så viktig komponent som mathållning och motion”, säger Gunnar Bjursell, professor i molekylärbiologi och föreståndare för Centrum för kultur och hälsa vid Göteborgs universitet (Aftonbladet 2009-11-11).

Åtta kommuner beskrivs i boken Den innovativa kommunen, utgiven av SKL (SKL 2009). I fyra av de beskrivna kommunerna är kultur en avgörande tillväxtfaktor. ”Kultur i sig, kultur som tillväxtmotor, kultur för att attrahera företag är vanligast. Det är gemensamma motiv för samtliga kommuners satsningar på kultur”, säger tillväxtforskaren Per Frankelius, citerad i DIKforum 9/2009. Boken går att ladda ned från [www.skl.se](http://www.skl.se)

Folkbibliotekets verksamhet kan ha en stark roll och positiv påverkan på samtliga dessa ovan uppräknade och kursiverade faktorer. *Tydliga mål och uppdrag och nödvändiga resurser och samverkansformer* ger ett bibliotek förutsättningarna för att utveckla en sådan roll.

Hur ser det då ut i folkbiblioteksverksamheten i Aneby och vilka möjligheter har man att ha en aktiv roll i kommunens vardagsservice och utvecklingsarbete?

För att få en grund startar vi med att först beskriva de styrdokument som gäller för folkbiblioteksverksamheten och med att resonera kring svenska folkbiblioteks roll, uppdrag och möjlighet.

# Styrdokument för folkbiblioteks- verksamhet

## Internationellt

FN-organet Unesco publicerade redan 1949 ett manifest, ett internationellt policydokument om folkbibliotekens centrala roll när det gäller bildning, utbildning, information och forskning. I manifestet deklarerades människors rätt till goda bibliotek. Nuvarande version av manifestet gavs ut 1994 (Svenska Unescorådets skriftserie 2/1995) och är riktat främst till politiker och beslutsfattare. Det inleds:

*”Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information. Folkbiblioteken som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället” (Unescos folkbiblioteksmanifest, 1994)*

## Nationellt

Den svenska bibliotekslagen, SFS 1996:1596 (bilaga) stiftades 1996. Den reglerar uppgifterna för det allmänna biblioteksväsendet, det vill säga folk-, skol- och högskolebibliotek samt för länsbibliotek och lånecentraler. I bibliotekslagen slås fast att allmänheten gratis ska få låna litteratur. Lagens andra paragraf (§2) har tydlig koppling till Unescos manifest och lyder:

*”Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek. Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Varje kommun skall ha folkbibliotek”.*  
(Bibliotekslagen 1996:1596)

I bibliotekslagen framhålls att bibliotek och bibliotekshuvudmän ska samverka och att varje bibliotekshuvudman ska upprätta en plan för verksamheten, det vi till vardags kallar biblioteksplan. Bibliotekslagen är nu föremål för en översyn som ska vara klar redan i januari 2010.

I det här sammanhanget är det relevant att också nämna skollagen (SFS 1985:11000). Nu gällande skollag hänvisar till nuvarande bibliotekslag när

det gäller skolbibliotek. I bibliotekslagen återfinns skolbiblioteken i paragraf fem (§5):

*Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.*

Skollagen har också varit föremål för översyn och remissrundan avslutades under hösten i år. Det framstår som troligt att skolbiblioteken som har i uppdrag att vara en pedagogisk resurs, nu kommer att skrivas in i den nya skollagen som efter riksdagens behandling ska kunna börja tillämpas 1 juli 2011. Skolverket skriver i sitt yttrande:

*”Skolverket tillstyrker förslaget att lyfta fram skolbiblioteket i skollagen men anser att det är olyckligt att bestämmelsen finns i samma paragraf som regleringen av lokaler och utrustning. Skolverket föreslår istället att skolbiblioteket lyfts fram som en pedagogisk resurs för ett framgångsrikt lärande eftersom den utbildade, pedagogiskt inriktade bibliotekarien är den viktigaste förutsättningen för ett bra skolbibliotek, medan lokaler och utrustning är hjälpmedel i verksamheten” (Skolverket 2009-09-28)*

## Lokala styrdokument i Aneby kommun

De lokala uppdragen för folkbiblioteket i Aneby kommun finns beskrivna i Biblioteksplan för Aneby kommun (fastställd av kommunfullmäktige 2008-02-25) i Verksamhetsplan 2009 för Bibliotek och kultur. Som lokalt styrdokument anges också Aneby kommuns översiktsplan 2005-2025. Biblioteksplanen uttrycker god ambitionsnivå, väl i linje med intentionerna i både Unescos manifest och i bibliotekslag och skollag.

Biblioteksplanen startar med en vision:

*Biblioteket ska ge verktyg för den långa resan ut i livet.*

Bibliotekets roll beskrivs:

*”Biblioteket ska främja kontakten mellan människor och vara en fri och öppen mötesplats dit alla kan känna sig välkomna. Biblioteket ska ta aktiv del i samhällslivet och i sin verksamhet främja medborgarnas demokratiska rätt till information och kulturellt deltagande. Biblioteket ska, genom medier, utställningar m.m., spegla samhällsutvecklingen på olika sätt. Biblioteket ska ha en betydande roll när det gäller att förmedla vårt kulturarv till nya generationer”.*

De övergripande målen anges:

*Biblioteket skall ägna särskild uppmärksamhet åt barns och ungdomars behov och vara en del av samhällets nätverk när det gäller barns läsning och språkutveckling.*

*Biblioteket skall tillhandahålla ett aktuellt, allsidigt och kvalitativt utbud av media och information.*

*Biblioteket skall vara en del i utbildningssamhället och stimulera samt vara stödjande i det livslånga lärandet och läsandet.*

*Biblioteket ska vara tillgängligt för alla. Särskild uppmärksamhet ska också ägnas funktionshindrade och invandrare.*

Vägen dit heter samverkan:

*Biblioteket ska samverka med andra om det ger förbättringar och effektivare användning av resurserna, t.ex. med Länsbiblioteket och biblioteken på Högländet.*

Biblioteket ska enligt biblioteksplanen vara öppet för alla genom att erbjuda medier och tjänster anpassade till grupper med särskilda behov och samverkan ska ske med äldreomsorg, handikappomsorg, föreningsliv, förskola, skola och skolbibliotek.

Biblioteksplanen har tydliga formuleringar som ger uttryck för en klar ambition att utveckla bibliotekets roll som en stark resurs för att öka Anebys attraktionskraft, tillväxt och ge livskvalitet. Men med undantag av punkt 6 i Skolplan 2007-2010 för Aneby kommun (*"En samordnande skolbibliotekarie har ett nära samarbete med kommunbiblioteket"*), finns inte motsvarande samverkan med biblioteket uttryckt i andra berörda verksamheters styrdokument. Och någon samordnande skolbibliotekarie finns inte i organisationen. Kommunens barnbibliotekarie drogs in i början på 2000-talet och de samverkansstrukturer som då fanns med till exempel förskolan, föll. Enligt nu gällande lokala styrdokument är det alltså bibliotekets ansvar att utveckla samverkan med flera andra kommunala och regionala verksamheter, ett ansvar som bibliotekets resurser inte är dimensionerade för (statistiksammanställning i bilaga). Samtidigt skulle sådan samverkan troligtvis ge ett bättre resursutnyttjande av såväl den kompetens som det mediabestånd som faktiskt finns. Ett Moment 22.

Ett bibliotek kan och bör alltid utvecklas mera. I grunduppdraget (bibliotekslagen) ingår att nå dem som i låg utsträckning eller inte alls använder sig av bibliotekets service och att prioritera barn/unga, invandrare och funktionshindrade. Därför behöver folkbibliotekets verksamhet och arbetsätt ständigt analyseras och ses över i relation till det omkringliggande samhällets behov och bibliotekets uppdrag, nationellt och lokalt. Men ett bibliotek behöver också resurser. En kvalitativt god verksamhet kostar. Finns inte resurser för att kunna hålla bredden i uppdraget, ha generösa öppettider, samverka med skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg och programaktiviteter, ja då måste en politisk prioritering göras. Vilka uppgifter ska biblioteket prioritera, vad ska lösas på annat sätt och vad måste strykas?

## Förslag

Starta en systemgrupp med fokus på praktisk samverkan som söker lösningar för att nå ut till förskola, äldreomsorg och handikappomsorg med det goda och breda mediabestånd som finns på biblioteket.

Biblioteksplanen för Aneby kommun är tydligt formulerad men inte möjlig att arbeta efter för bibliotekets del med nuvarande personalresurs. Fördela ansvaret för att fylla uppdragen. För att undvika personberoende, låt ansvaret göras tydligt i styrdokumenterna för respektive verksamhet

# Folkbiblioteket – till för alla

Svenska folkbibliotek hör till de offentligt finansierade biblioteken. Hit hör också skolbibliotek samt universitets- och högskolebiblioteken. Dessa bibliotek ska erbjuda fri tillgång till litteratur, information och upplysning för fritidsläsning, utbildning och kompetensutveckling. Av de offentligt finansierade biblioteken vänder sig folkbiblioteken till alla invånare utan undantag. Bibliotek i universitet/högskola och i skolor är pedagogiska resurser för den utbildning där de verkar. De ska utformas och arbeta utifrån den enskilda skolans/utbildningens profil och mål.

Folkbiblioteken har en stor uppgift. De är till för alla, öppna för alla och ska nå alla med sin service och sitt utbud. Faktorer som geografiskt boende, ålder, arbetstider, funktionshinder, språk och ekonomi ska inte utgöra något hinder. Därför arbetar biblioteken uppsökande med bokbussar, aktiviteter och i nätverk med andra verksamheter. Därför erbjuder biblioteken inte enbart böcker utan också medier och information i digital form, ljudinspelningar, filmer, tidningar och tidskrifter på olika språk och med olika svårighetsgrad. Där ska finnas något för alla. Folkbiblioteket ska också verka för att digital information görs tillgänglig för alla. Alla medborgare ska genom folkbiblioteket ha bred tillgång till information och kultur men olika besökare behöver stöd och service på olika sätt. Därför arbetar biblioteket pedagogiskt och situationsanpassat utifrån varje brukares förutsättningar.

Folkbiblioteken används på ett mer mångfasetterat sätt nu än tidigare. Dagens biblioteksbesökare använder olika bibliotek utifrån sina olika behov, oberoende huvudmannaskap, tid och rum. Man besöker sitt närmsta, fysiska bibliotek eller använder sig av bibliotekens e-tjänster för att ställa frågor, söka information, läsa och låna för sina studier, sin fritid eller sitt företagande. Utbildningssatsningar från kommun, stat och näringsliv, en snabb utveckling av informationsteknik och demografiska förändringar har påverkat hur biblioteken används och biblioteken har utvecklat sin service för att kunna möta dessa behov.

## Röster om folkbiblioteken

SOM-institutet är en forsknings- och utbildningsorganisation vid Göteborgs universitet som årligen gör undersökningar av trender inom områdena samhälle, opinion och massmedia. I en undersökning år 2007 (SOM-institutet 2008) ställdes frågor om bibliotekens betydelse. 85 % av de tillfrågade ansåg då att biblioteken är viktiga för samhället och 44 % av de tillfrågade uppger att de i ganska hög grad eller mycket hög grad är beredda att betala högre skatt för biblioteksservice.

I en annan undersökning intervjuades 402 kommunala beslutsfattare av SKOP om sin syn på folkbibliotek (Svensk Biblioteksförning, 2008). De tillfrågade är spridda över landet och i gruppen finns 201 kommunalråd och 201 tjänstemän. Den första frågan handlar om i vilken grad man uppfattar

bibliotek som viktiga, moderna, inspirerande eller spännande. 93 % håller med om påståendet att bibliotek är viktiga. Men det är bara 52 % som håller med om att folkbiblioteken är moderna, 50 % som anser att de är inspirerande och 43 % som ser dem som spännande. Men hela 78 % av beslutsfattarna ser folkbiblioteken som en viktig samhällsfunktion och 91 % anser att man bör satsa mer på biblioteken.

Och varför tycker man att folkbiblioteken är viktiga?

## Mötesplats, vardagsrum och rum för lärande

Folkbiblioteket benämns ofta som en mötesplats. Ibland används också begreppet vardagsrum för att riktigt markera att alla har tillträde och ska kunna känna sig hemma, att inga särskilda krav ställs. På ett bibliotek görs inga sociala sorteringar. Alla är välkomna. Man kan sitta ned med en bok, tidning eller vid en dator bredvid människor man inte känner (ett exempel på så kallat lågintensivt möte), eller delta i programaktivitet med andra besökare (högintensivt möte). Man kan välja att ha dialog enbart med bibliotekets personal eller att inleda samtal med andra låntagare/besökare. Det är svårt att hitta någon annan offentlig institution som erbjuder samma möjligheter.

Men för att ett bibliotek ska kunna vara en välkomnande, attraktiv mötesplats lokalt i sin kommun, behövs ett aktivt och levande lokalt engagemang för hur denna mötesplats ska utvecklas. Vilka aspekter av sin verksamhet vill man att det lokala folkbiblioteket ska prioritera?

Den delen av biblioteksverksamheten som är mest synlig – utlåningen, öppettiderna och programverksamheten – blir lätt det enda man diskuterar utanför biblioteket. För att få underlag för en mer övergripande diskussion som kan kopplas till kommunens övriga uppdrag och planering finns det material att använda. Dorte Skot-Hansen och Marianne Andersson (1994) är två forskare som gjort en ofta citerad och använd studie om bibliotekets roll i lokalsamhället. Tre olika samhällen undersöktes – en landsbygdskommun, en storstad och en mindre stad för att se om det gick att urskilja olika funktioner för biblioteken och om dessa i så fall skilde sig åt mellan de olika samhällena. Fyra funktioner kunde de definiera men Skot-Hansen poängterar att de olika funktionerna går i varandra och att de inte utesluter varandra:

*Socialt centrum:* biblioteket som vardagsrum där man kan sitta ned och läsa i lugn och ro och som bidrar till sammanhållning och social gemenskap.

*Kunskapscentrum:* biblioteket som en plats där kunskap finns, genom tryckta och digitala media, studieplatser och sakkunnig hjälp.

*Informationscentrum:* biblioteket som en plats där människor tar del av samhällsinformation och fakta för vardags- och yrkesliv.

*Kulturcentrum:* biblioteket som en plats för konstnärliga och kulturella upplevelser, utställningar, arrangemang, böcker, musik och filmer.

## Barns språk och läsning

Enligt statistiken från svenska folkbibliotek 2008 bestod en tredjedel av bibliotekens samlade bestånd av barnböcker och hälften av de lån som gjordes bestod av barn- och ungdomslitteratur. Sju av tio aktiviteter vid biblioteken riktade sig primärt till barn och ungdomar och större delen av dessa aktiviteter bestod av olika åtgärder för att stimulera barns språk och läsning. Barn är alltså en av bibliotekets allra viktigaste målgrupper och det finns väl inte en kommun i Sverige som skulle säga att man inte satsar på barn och unga!

Folkbiblioteken har rikt bestånd av böcker för barn, alltifrån det mycket lilla barnet och upp till och med den unga vuxna. Man köper in tryckt litteratur, men också inlästa böcker och böcker i DAISY-format (och lånar ut DAISY-spelare till målgruppen), man har bokklubbar för barn, musik, filmer, interaktiva boktips på webb, tävlingar och en stor mängd boksamtal, lästips och inspirationsaktiviteter för både barn och föräldrar. Folkbibliotekets barnbibliotekarie är oftast den som är mest välkänd utanför bibliotekshuset och som samverkar med personal från förskolan, BVC och med socialpedagog, talpedagog och specialpedagog. På folkbiblioteken pågår ett oavbrutet och mycket engagerat utvecklingsarbete gentemot barn, föräldrar och pedagoger om barns språk och uttrycksformer.

Barnets språkutveckling är nyckeln till det livslånga och livsvida lärandet, växandet, nyfikenheten. Upptäckande av språket, berättandet, ordskojeriet, rimmandet, läsandet behöver kontinuerlig stimulans på många sätt för att utvecklas. Barnavdelningen är därför ett mycket viktigt rum på alla folkbibliotek. I skolan blir skolbiblioteket det pedagogiska redskapet, för lärare och rektor ett kunskapscentrum och en resurs för pedagogisk planering och elevernas lärande. För eleven är skolbiblioteket en plats där man kan öva och utveckla sin inlevelseförmåga och förmågan att ställa frågor, söka och finna svar. Ett sätt att bli medveten om sitt eget sätt att lära.

## Integration, livskvalitet och tillväxt

Tillgång till information är en demokratisk rättighet och en fråga om likaberättigande, integration, livskvalitet och tillväxt. En tydlig och förtroendeingivande plats och avsändare att vända sig till för information är en viktig del i den offentliga servicen.

Förtroendet för biblioteken som samhällsinstitution är högt och kommer på andra plats efter sjukvården bland mer än 30 olika grupper och institutioner (SOM-institutet 2008). Biblioteket är också den samhällsinstitution dit många nyanlända invandrare vänder sig för att få kunskap om samhället och språket och bibliotekarien kan vara en av de första svenska kontakter man etablerar en relation med (Svensk biblioteks förening 2008). För bibliotekens del är kontakter med sfi en del av den löpande verksamheten men för att bibliotekets utbud av media på andra språk än svenska ska kunna vara aktuellt och relevant, krävs nära samarbete med till exempel invandrarföreningar, sfi och flyktingmottagning.

Idéhistorikern Amanda Peralta som kom till Sverige som flykting från Argentina menar att folkbiblioteket är en plats där det råder tolerans och där olikhet och mångfald respekteras. Därför upplever många flyktingar utanförskapet mindre tungt när de besöker biblioteket och det har minskat deras främlingskänsla (Btj 2000).

De svenska folkbiblioteken hade 68 miljoner besök under 2008. 58 miljoner böcker och 11 miljoner AV-medier, det vill säga ljudböcker, CD-skivor, DVD-filmer och liknande, lånades ut. Detta kan jämföras med de knappt 19 miljoner årliga besök som görs på museer och konsthallar eller de cirka 18 miljoner deltagare som studieförbundens samlade verksamhet lockar årligen.

## Det digitala biblioteket

I dag har biblioteken många digitala tjänster man kan använda hemifrån. Är biblioteket stängt eller man inte har möjlighet att ta sig dit, kan man ändå låna om, söka och beställa böcker, använda databaser, läsa tidningar på många språk, ladda ned e-böcker, hitta boktips och länktips, filmtips och musik och få hjälp av bibliotekens söktjänster när det gäller informationssökning. Ändå lockar bibliotekens fysiska rum till besök och tryckta böcker lånas. De senare åren har den tidigare antingen-eller-debatten - bok eller webb, datorer eller bibliotek – i stället allt mer kommit att handla om att biblioteket har flera dimensioner. Dels den fysiska, på plats och dels det digitala biblioteket som är tillgängligt 24 timmar om dygnet. Bibliotekets webb är inte längre främst en informationstavla utan ett interaktivt bibliotek i sig själv. Det är en utveckling som antligen också börjar synas på kommunernas webbsidor, där det lokala bibliotekets söktjänster (katalog och databaser) numera kan ha en direktlänk från förstasidan eftersom dessa e-tjänster är arbetsredskap som många använder dagligen, oberoende av var man är anställd eller studerar.

*Genom att utveckla de funktioner som är viktiga för kommunen lokalt, kan ett folkbibliotek vara en lockande mötesplats som inspirerar till upplevelser, kunskap och studier. På så sätt kan ett folkbibliotek bidra till att höja utbildningsnivån i en kommun och ha en betydelsefull och strategisk roll i kommunens utvecklingsarbete och integrationsarbete i övrigt.*

## Men Aneby då...?

Det ovan beskrivna är vad ett folkbibliotek kan göra och har som ambition att åstadkomma även i Aneby kommun. Men har folkbiblioteken i Aneby kommun möjlighet att möta förväntningar och behov och utföra de uppdrag som uttrycks i styrdokumentet? För att veta det måste vi först titta på bibliotekets lokaler, resurser och den statistik som beskriver och mäter verksamheten. Vi börjar med ett besök på biblioteket i Aneby.

## Folkbiblioteket i Aneby centralort

Vid torget i centralorten Aneby ligger det öppna och ljusa kommunhuset med turistinformation och café/matsal för äldreboendet och för kommunanställda. I ett liknande hus också det vid torget, ligger en bank. Några affärer är också lokaliserade vid torget. Folkbiblioteket ligger anonymt ett par kvarter ned vid en tvärgata till torget. Placeringen gör att det är svårt att hitta om man inte vet vart man ska gå. Ändå ligger det centralt.

Biblioteket har fräscha lokaler i två plan, där planet under gatunivå används för släktforskning, sammanträden, som magasin och som lagerlokal. Där finns dock potential som kan utnyttjas mera med mer flexibelt möblemang. Direkt innanför bibliotekets entré i gatuplan finns tidningsrummet, som kan hållas öppet oberoende av bibliotekets tider. Det är en stor tillgång för ett folkbibliotek att kunna erbjuda tidningsläsare den servicen och många bibliotek saknar en sådan funktion. En liten utställningsyta och plats för information passerar man också på vägen in, också det en tillgång som kan bidra till att locka in besökare.

Besökarna på biblioteket vet vad de vill ha och de som botaniserar och verkligen drar nytta av det goda mediabeståndet är få till antalet.

Bibliotekets bokbestånd för både vuxna och barn känns fräscht, aktuellt och lockande och är överraskande brett för ett såpass litet bibliotek. *”En faktor av betydelse är att ett bibliotek måste införskaffa en viss mängd böcker om utbudet av titlar ska bli tillräckligt stort. Detta medför att mindre kommuner måste köpa in fler böcker per invånare än större kommuner”*, skriver Kulturrådet i biblioteksstatistiken för 2008. I Aneby står dock många aktuella och tilltalande böcker inne i hyllorna och beståndet av böcker med storstil skulle glädja vilken läsare som helst på till exempel äldreboenden. Ett spontant intryck är att även relativt nya böcker är hyllvärmare, det vill säga att de knappt lånas ut alls. Det som rör på sig mest är förmodligen ljudböcker och viss skönlitteratur. För att få reda på hur det faktiskt förhåller sig, behöver man använda sig av utlåningsstatistiken som finns digitalt för varje bok och titta på hur många gånger på ett år den varit utlånad, det så kallade cirkulationstalet. Med hjälp av dessa cirkulationstal kan man sedan göra en mediaplanering för det enskilda biblioteket, som behandlar strategier och urval vid inköp och gallring. Enligt studier (Janus, 2003) som gjorts vid folkbiblioteken bör cirkulationstalet för ett bokbestånd ligga på i genomsnitt 4-5, vilket betyder att en bok är utlånad under 16 respektive 20 veckor på ett år och därutöver står i hyllan. Det ger en högre servicegrad och ett bättre bestånd.

Barnavdelningen utgör en egen del av biblioteket som bibliotekets personal skapat trivsel igenom att skapa ”rum i rummet”. Där finns också en dator särskilt för barn. Avdelningen är nyligen omflyttad men möblerna där liksom bibliotekets övriga möblemang skulle bli mera inbjudande i modernare utformning.

Ungdomshörnan är just en hörna, också den skapad som ett ”rum i rummet” och föredömligt placerad som en del av vuxenavdelningen. Vilken tonåring vill sitta i småbarnsdelen av ett bibliotek! Det är ju vuxen man ska bli och vuxenlitteraturen som ska locka och upptäckas.

Bibliotekets personal har ambitionen att kunna erbjuda både trivsamma läsplatser och mer praktiska studieplatser så långt det är möjligt med nuvarande utrustning. Datorer finns för både vuxna och barn och används flitigt.

Biblioteket prenumererar på ett antal populära tidskrifter som också är för hemlån. Det finns ett litet bestånd för vuxna med böcker på andra språk än svenska. De behöver få en annan plats i biblioteket och exponeras tydligt och lockande för att nå läsare. Barnavdelningen har också ett litet bestånd böcker på andra språk än svenska.

Det är fullt i biblioteket. Hyllor skymmer sikten och det är ont om exponeringar som kan locka till att upptäcka nya media och som kan locka mer tveksamma besökare längre in i lokalerna. Trots personalens ansträngningar med informationsskyltar är det svårt att förstå hur man ska gå och ingenting visar att det kan finnas intressanta nya bekantskaper bortanför de närmsta hyllorna. AV-media är det som ökar och lockar mest i utlån på folkbiblioteken. TV-spel, cd-skivor och filmer finns också på biblioteket i Aneby, men syns inte.

Från den upphöjda jättelika disken måste bibliotekets personal i bokstavlig bemärkelse se ned på besökarna. Disken står på ett podium som den ouppmärksamme besökaren lätt kan trilla ned ifrån om man tar ett steg baklänges när man väl klivit upp. Utrymmet bakom disken blir – liksom på många bibliotek – belamrat med arbetsmaterial, bokvagnar, lådor och annat. Där återfinns i anonyma tråg även spelen och cd-skivorna.

Möblemanget, stolar bord, bilderbokstråg etcetera, känns genomgående gammalt, trots personalens ansträngningar. Flera hyllor skulle behöva hjul för att kunna skjutas åt sidan och ge plats för program och utställningar. Sköna sittmöbler skulle locka till besök med en stunds paus med en bok eller tidskrift. I de intervjuer som genomförts i samband med utredningen påpekar samtliga respondenter att bibliotekets möbler känns gamla och tråkiga.

## Vad gör besökarna på Aneby bibliotek?

Observationer på plats i bibliotekets lokaler vid olika tidpunkter har gett en bild av vad besökarna gör och hur de rör sig i lokalerna. Den typiska besökaren på Aneby bibliotek utgörs av kvinnor i övre medelåldern. Männen som besöker biblioteket gör det främst för att använda tidningsrummet som ligger i anslutning till entrén. Där kan de uppehålla sig länge för att därefter lämna biblioteket, oftast utan att ens ha varit inne i lokalen.

De ungdomar som besöker biblioteket gör det för att använda sig av de publika datorerna med internetuppkoppling. Biblioteket har också ett antal

besökare med utländsk bakgrund som använder biblioteket för datorernas skull. Datorerna har oftast en tät trafik av besökare och personalen får ofta uppmana användarna att ge plats åt andra besökare som står på tur och vill nyttja datorerna. Internetanvändarna är de som stannar längst tid i biblioteket, oftast upp till en timme.

Kvinnan i övre medelåldern vet vad hon vill ha och botaniserar gärna bland nyss återlämnade böcker samt checkar av skyltning av nya titlar. Hon rör sig helst på den skönlitterära avdelningen och hittar i regel själv de titlar hon vill låna.

De män som använder biblioteket går gärna till ljudböckerna och botaniserar eller är där för att hämta en reserverad titel. Mindre barn kommer på kvällstid tillsammans med föräldrar och lånar då framför allt bilderboksböcker.

Den tid som användarna uppehåller sig i biblioteket är relativt kort. Användaren rör sig målmedvetet i rummet och vet vad hon/han vill ha och hittar det oftast själv utan hjälp.

#### Förslag

Lätta upp i lokalen genom att minska antalet hyllor. Exponera media på flera ställen och flytta ut filmer, spel och ljudböcker tydligt i lokalen. AV-media lockar nya låntagare.

Ersätt den stora disken med ett par betydligt mindre och enklare platser, kanske en kombination av bord och enkel arbetsplats med besöksfåtölj. Det minskar avståndet både fysiskt och mentalt till besökarna och gör besökare mera benägna att be om hjälp.

Utnyttja barnavdelningens naturliga attraktionskraft. Gör den mera synlig i biblioteksrummet från entrén och fräscha upp möblemanget.

## Filialerna i Frinnaryd och Hullaryd

I Hullaryd och i Frinnaryd bygdegård ligger två små biblioteksfilialer, öppna två timmar per vecka. Den person som arbetar i och med filialbiblioteket i Frinnaryd har en tjänst som specialpedagog och kompletterar med timanställning för biblioteket. Tack vare stort engagemang och de möjligheter tjänstekombinationen ger i form av kompetens och erfarenheter används filialens bestånd mycket aktivt och förnyas ofta genom lån från biblioteket i Aneby. Servicen från den lilla filialen till skola, förskola och boende på orten är betydligt större i omfattning än vad tiden egentligen medger.

Statens kulturråd definierar en filial: *En filial har fast anställd personal, fast mediabestånd samt regelbundna öppettider.* Med lite god vilja kan två timmar öppet och två timmar anställning räknas hit.

#### Förslag

Starta långsiktig planering utifrån översiktsplanen om var i kommunen biblioteksservice kommer att behövas om några år och med vilken servicenivå. Ska man bara kunna låna och byta böcker eller bör där finnas annan utrustning också? Bibliotekspersonalens kompetens är viktig för kvalitén på service och verksamhet. Var bör den finnas? Kan biblioteksservice kombineras med något annat? En fysisk bibliotekslokal på en liten ort kan bli ett aktivt bygdecentrum och utformas i samråd med hembygdsförening eller andra föreningar.

## Röster om Aneby folkbibliotek

Från de intervjuer som genomförts inom uppdraget är det inte svårt att höra samstämmiga röster. Följande synpunkter har lämnats vid samtliga intervjuer. Här har de fått gemensamma omformuleringar:

*När man ber om service från bibliotekets personal får man det.*

*Bibliotekspersonalen är professionell och serviceinriktad och det uppskattas.*

*Den egna verksamhetens samarbete med biblioteket är svag, i några fall i princip obefintlig men borde utvecklas. Den var påfallande ofta bättre förr.*

*Biblioteksverksamheten behöver ta plats, synas mera, bjuda in och visa vad man har att erbjuda.*

*Barnbibliotekariekompetensen saknas. Frånvaron har skapat en kännbar lucka i samarbetet med barnomsorg och skola.*

*Biblioteks- och kulturverksamhet i Aneby borde samlas fysiskt för att ge ett lyft åt kulturverksamheten och åt centrum.*

*Biblioteket ska vara en inspirerande och lockande miljö, gärna tillsammans med andra verksamheter.*

*Biblioteket borde vara öppet på lördagar och mer på kvällar då man lättare kan avsätta tid för besök.*

Flera av respondenterna har pekat på bibliotekets låga bemanning och avsaknad av barnbibliotekarie som en av orsakerna till att samarbetet minskat. Från förskolan och skolan saknar man ”spindel i nätet” som håller

ihop arbetet med barns språkutveckling som en röd tråd från BVC till och med förskolan och från första årskursen och hela skoltiden ut.

Samtliga respondenter har sagt sig ha möjlighet att samla egen personal/medarbetare för att träffa och få information från biblioteket. Det uttrycks också en vilja att hitta samverkan med biblioteket i form av kulturombud, gemensamma samlingar, praktiskt samarbete med att köra ut böcker till äldreboende och förskolor, med mera. Möjligheter finns alltså att genom samverkan öka användningen och tillgängligheten till bibliotekets bestånd.

#### Förslag

Utse kulturombud för respektive förskola, äldreboende, inom hemtjänst och handikappomsorg, som får aktuell regelbunden information om nya böcker, ljudmedia, storstil etcetera och annat från biblioteket och som kan förmedla kunskap och litteratur vidare på sina arbetsplatser.

Att arbeta språk- och lässtimulerande med barn är nödvändigt för att ge en god start för ett livslångt lärande. I Aneby kommun föds årligen cirka 60 barn. Det är fullt möjligt att nå alla barn om resurserna finns och samverkar. Se över möjligheten att på sikt kunna komplettera biblioteket med barnbibliotekariekompetens.

Se över möjligheten att på sikt kunna rekrytera en samlande skolbibliotekarie för grundskolan enligt intentionen i den lokala skolplanen.

Se över öppettiderna för att hitta lösningar som ökar tillgängligheten.

# Om man jämför – fakta om Aneby bibliotek

## Biblioteket i kommunens organisation

Kommunstyrelsen har hela ansvaret för den kommunala verksamheten, med undantag av delar inom Tillsynsnämndens och Valnämndens ansvarsområden. Under Kommunstyrelsen lyder tre utskott som är beredande organ till Ks: Allmänna utskottet, Vård- och omsorgsutskottet samt Barn- och utbildningsutskottet.

Verksamheterna är organiserade i en gemensam förvaltning med fyra avdelningar. Bibliotek och kultur finns inom avdelningen Kommunservice- och beslutsstöd, tillsammans med bland annat arbetsgivarfrågor, ekonomi, arbetsmarknadsfrågor, informationsfrågor och IT-stöd. Informationschefen har huvudansvaret för biblioteksverksamheten.

## Bibliotekets budget

2009 års anslag för bibliotekets del är 2 038 800kr totalt. Av summan utgörs ca 43 % av personalkostnader (att jämföra med rikssnitt 54 %), ca 28 % är hyror och el (rikssnitt 22 %), ca 16 % används för mediainköp (12 % rikssnitt) och 14 % är kostnader för system och systemadministration, utbildningar, material och övrigt. Jämfört med riksnittet lägger man alltså vid Aneby bibliotek något mer i budget på hyra och mediainköp och mindre på personal.

## Statistik

Årligen rapporterar 290 folkbibliotek i Sverige in omfattande underlag för statistik till Statens kulturråd. Tillsammans har folkbiblioteken 2 097 utlåningsställen. Biblioteksverksamheten är väldokumenterad vad gäller antal besök, anställda, kostnader, nyanskaffningar, utlån, bestånd och en del annat. Svensk biblioteksörening sammanställer statistik från folkbiblioteken som går att läsa för varje enskild kommun och jämföra med övriga kommuner i samma län och med riksnittet. Med hjälp av SCB:s Kommunfakta kan man sedan göra jämförelser med andra kommuner i samma kommungrupp, det vill säga för Anebys del gruppen ”Övriga kommuner med mindre än 12 500 invånare”. I denna grupp ingår 30 kommuner.

Statistik ska tas med en nypa salt. Ett stort mediabestånd per invånare kan bero på att man gallrat dåligt - eller på att man köper mycket nytt. Många besök per invånare kan vara besök till biblioteket – eller uppblandat med besök till cafeteria i samma lokal. Ser en siffra konstig ut i relation till en

annan kan den vara felrapporterad. Felkällor finns alltid, men biblioteksstatistiken kan ändå användas som ett ganska bra redskap för mått och jämförelser kommuner emellan. Siffrorna nedan bygger på dels den jämförande biblioteksstatistiken 2008 för Jönköpings län och för varje kommun i länet och dels på jämförelser med alla övriga 29 kommuner i SKL: s kommungrupp 9 för 2008.

Samtliga siffror nedan redovisas i tabeller och diagram i bilagorna.

## Driftkostnader

Driftkostnaden i statistikrapporteringen avser bruttokostnaden för biblioteksverksamheten. Den är för Aneby kommun 295 kr per invånare att jämföra med snittet i riket som är 387 kr per invånare. Bland kommungruppens 30 kommuner hör Aneby till de fem som har lägst driftkostnad. Den kommun som hamnar högst är Färgelanda med 598 kr per invånare. En effektiv verksamhet ska naturligtvis göra det bästa av de medel som är tilldelade. Kan man hålla ner driftkostnaden samtidigt som man får bra besökssiffror och utlån – då har man lyckats.

## Besök, utlån och inköp

Mellan åren 1980 och 2008 har antalet utlånade böcker vid folkbiblioteken i Sverige totalt minskat från 76,2 till 58,2 miljoner, en minskning med 24 %. Skönlitteratur för vuxna har minskat mest, medan utlåning av barnböcker ökar. Däremot har utlåningen av AV-media ökat under samma period och det är tydligt att AV-media lockar. Totalt i riket är det dock en liten ökning av antal utlånade böcker, tidningar och tidskrifter sedan 2007. Totalt i landet har besökarna minskat med nästan en halv miljon.

Utlåningssiffrorna i Aneby sjunker. Tittar man på siffran som visar totala utlåningen till barn och vuxna var den 6,1 antal media per invånare år 2005 för att år 2008 vara 5,8 – lägst i länet och en av fem kommuner lägst i kommungrupp 9. Antal besök per invånare har på Aneby bibliotek också sjunkit stadigt från år 2005, då besökssiffran redan var låg (knappt 6,5 besök per invånare) till 5,7 besök/invånare 2008. Rikssnittet för antal besök per invånare 2008 var 7,3 och i Jönköpings län 6,7.

I Aneby bibliotek finns ett inbjudande, lockande bokbestånd med nya fräscha titlar av fack- och skönlitteratur. Från 2005, då inköpen till Aneby bibliotek låg rejält över rikssnitt (Aneby 0,37 bok per invånare, riket 0,22), har de minskat till 0,25 bok per invånare 2008. Samma siffra för riket 2008 var 0,20.

Barnböcker slits hårt och behöver bytas oftare än vuxenböcker. Aneby bibliotek har ett fräscht bestånd av barnböcker och köpte 2007 15 böcker per barn. 2008 hade dock inköpen minskat kraftigt till 12,5 böcker per barn.

Aneby bibliotek har god utlåning av böcker till barn 0-14 år. Den ser till och med ut att ha ökat något och ligger i 2008 års statistik något över rikssnittet (Aneby 19 böcker barn, riket 18 böcker/barn).

## Öppet och bemanning

En genomsnittsvvecka under vinterhalvåret har Aneby bibliotek öppet 30 timmar. Det betyder att prioriteringen är lagd på att hålla biblioteket relativt mycket öppet. Öppettider påverkar besöken men effekter i form av ökande antal besök är svårt att se i Aneby. Antal besök ligger bland de lägsta i kommungruppen. För att hålla generösa öppettider måste man kunna täcka upp i schema, det vill säga det måste finnas personalresurs som kan vara på plats under öppettid, särskilt om man vill ha öppet på kvällar och kanske lördagar när många har lättare att ta sig tid för biblioteksbesök.

Personaltid behövs också för utåtriktad verksamhet. För att öka antal utlån behöver man kunna arbeta aktivt med beståndet, ta emot grupper, köra ut böcker till förskolor och äldreboenden, ha lästips, kanske bokcirkel och andra aktiviteter. Särskilt för att öka andelen boklån till barn är personaltätheten viktig (Svensk biblioteksforening, 2007). Man behöver ha tid för barn på ett bibliotek. Enligt barnombudsmannens rapport 2009, *Kom närmare – om att överbrygga avståndet mellan barn och vuxna*, är det bara 24 % av de tillfrågade barnen i skolår 5 och 8 som uppger att det finns vuxna på biblioteket som respekterar dem och som tar dem på allvar när de har något viktigt att säga. Detta är en signal till folkbiblioteken att höja kvalitén på kompetens och bemötande för barn på biblioteken.

Aneby bibliotek har naturligtvis anpassat inköp och öppettider efter den driftsbudget man har. Hur ser det då ut med bemanningen? Med 0,31 årsverken per 1000 invånare ligger man lägst i Jönköpings län och är en av de fem kommunerna med lägst bemanning av alla de 30 kommunerna i SKL: s kommungrupp 9. Variationerna över riket är stora vad gäller bemanning. Allt ifrån 0,26 årsverken per 1000 invånare i den kommun som har lägst bemanning till drygt 1,0 hos dem som satsar mest resurser. Samband mellan driftskostnad – inköp – öppettider – bemanning och utlån går att se i statistiken (redovisas i bilagor). Inte alltid kristallklart – arbetssätt och driftsformer skiljer sig åt, men det finns där.

# Hur kan man öka besök och utlån?

I en rapport om hur kommunerna kan öka efterfrågan på bibliotekstjänster (Svensk biblioteks förening 2007) söks förklaringar till vad som gör bibliotek attraktiva. Med 2005 års biblioteksstatistik som bas har man sökt samband mellan olika faktorer för att hitta vilka som påverkar efterfrågan positivt. Man har också gjort en regressionsanalys som är en statistisk metod för att bland annat undersöka vad som styr efterfrågan på en viss vara eller tjänst. Resultatet kan kort sammanfattas (ur rapporten):

- Att satsa större resurser på biblioteksverksamheten är den viktigaste vägen till högre efterfrågan. Efterfrågan på bibliotekstjänster kan till stor del förklaras av driftskostnaden för biblioteken i kommunerna
- Att det tillförs nya böcker är viktigare än att bokbeståndet är stort
- För att nå hög barnboksutlåning är utbudet av böcker viktigt men också personaltätheten
- Andra tjänster utöver bokutlåning, som databaser, tidskrifter etcetera, ökar efterfrågan
- Antal bibliotek per invånare är inte lika viktigt som vad som erbjuds på de bibliotek som redan finns

# Vad gör bibliotekspersonalen när vi inte ser?

Ett bibliotek har, precis som vilken social och kundinriktad service som helst, sitt interna arbete att sköta för att kunna hålla kvalitet i utbud och aktiviteter. Aneby bibliotek är inget undantag och mängden internt arbete minskar inte för att personalresursen är minskad. Beställningar ska göras och effektueras, kapitalet (i det här fallet bibliotekets mediabestånd) ska ägnas professionell uppmärksamhet och omsorg, statistik ska levereras, trasigt material ska tas om hand, urval och inköp ska ständigt balanseras mot efterfrågan och mot uppdrag och kvalitetskrav, fakturor ska betalas, information och marknadsföring hållas aktuell, skyltningar ändras för att locka och stimulera, maskiner och IT-system ska fungera, aktiviteter och undervisning planeras och utfall av verksamhetens olika delar ska analyseras. Kompetenser ska uppehållas och utvecklas. Detta arbete tar tid. Vissa arbetsuppgifter går att sköta under öppettid, det vill säga man kan göra avbrott för att hjälpa besökare/låntagare. Andra arbetsuppgifter kräver koncentration och mer ostörd miljö.

Numera finns det IT-stöd för rutiner som besökare/låntagare kan sköta själva som till exempel lån och återlämning. Det frigör personalen så att de kan vara ute i biblioteket, visa besökare tillrätta, inspirera till läsande och handleda vid informationssökning, just det de har kompetens för.

En del av folkbibliotekets vardag består i att ta emot grupper, allt ifrån föräldrar med småbarn, vidare genom alla åldrar till besökare eller personal från äldreboenden och omsorg. Bibliotekspersonalen erbjuder besökarna lässtimulans, inspiration och boktips, undervisning om hur biblioteket är uppbyggt och fungerar, handledning i informationssökning utifrån både tryckta och digitala media. En viktig uppgift är också att helt enkelt skapa en miljö och ge ett bemötande som gör att alla känner sig välkomna. Ett gruppbesök kan vara mer eller mindre spontant, men kräver planering för att ge god kvalitet. Bemötande och innehåll ska anpassas till gruppens storlek, intresse, ålder och språk och behöver förberedas. Att ta emot en grupp och ägna den tid under bibliotekets öppettid kräver att biblioteket är dubbelbemannat för att man samtidigt ska kunna ge service åt övriga låntagare. Alternativet är att man tar emot grupper när biblioteket är stängt, till exempel morgon/tidig förmiddagstid. Det är en vanlig lösning.

## Förslag

Planera för att frigöra personaltid och kompetens genom att gå igenom rutiner och satsa på IT-stöd för rutinarbete som till exempel utlån/återlämning och på samverkan inom Höglandet.

*”Ett bibliotek kan alltid utvecklas mera”*  
(Hans Brehmer, fd rektor i Sala)

## Referenser

### Möten, samtal och intervjuer

Arbetsmöten med Anneli Persson, Aneby kommun och Annhild Ottosson, Katinka Borg, Länsbibliotek Jönköping juni – november 2009

Samtal med bibliotekets personal 25 juni och 23 juli, 2009

Intervjuer i Aneby och per telefon 14-15-16 samt 27 oktober, 2009

Möten med systemgruppen, Aneby kommun 28 september, 27 oktober 2009

Möte med rådslagsgruppen kultur och fritid 14 oktober, 2009

### Aneby kommun

Biblioteksplan 2007-2010, Aneby kommun

Budget 2008, Aneby kommun

Budget 2009, Aneby kommun

Skolplan 2007-2010, Aneby kommun

Underlag från Anneli Persson, juni 2009

Verksamhetsplan 2009 - Bibliotek och kultur, Aneby kommun

Vård- & omsorgsplan: Framåt tillsammans mot 2010, Aneby kommun

Översiktsplan för Aneby kommun. Planperiod 2000-2020

Statistik, beskrivningar, sammanställningar och kommunfakta från [www.aneby.se](http://www.aneby.se)

### Övriga referenser

Almerud, Peter (2008). *Framgångsrikt men förbisett: om bibliotekets betydelse för integration*. Stockholm: Svensk Biblioteksförning

*Användarnas bibliotek: Slutgissat! Bibliotek med användarperspektiv: en rapport från projektet Det frågeorienterade biblioteket* (2009). Stockholm/Uppsala. Länsbibliotek Uppsala och Regionbibliotek Stockholm.

*Ett steg till: en metodbok för biblioteksutveckling*. Tvinningprojektets slutrapport. 2009. Stockholm. Regionbibliotek Stockholm

*Fakta om bibliotek 2009*. Stockholm. Svensk Biblioteksförning

*Fler besök och utlån: en rapport om hur kommunerna kan öka efterfrågan på bibliotekstjänster med utgångspunkt i Kulturrådets statistik för år 2005* (2007). Stockholm. Svensk Biblioteksförning

*Folkbiblioteksmanifestet, skolbiblioteksmanifestet*. 2000. Stockholm. Svenska Unescorådet

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red). *Svensk höst: Trettiofyra kapitel om politik, medier och samhälle. SOM-undersökningen 2008, SOM-rapport nr 46*. (2009). Göteborg. SOM-institutet.

Höglund, Lars & Wahlström, Eva. *Användningen och attityderna: en rapport om folkbibliotek baserad på SOM-undersökningen*. 2008. Stockholm. Svensk Biblioteksförning

Janson, Eiler (2009). *Rum för möten: en litteraturstudie om bibliotekets roll som mötesplats*. Halmstad: Regionbibliotek Halland

Kulturdepartementet (2009). *Tid för kultur*. Regeringens proposition 2009/10:3

Kåring Wagman, Anna (2007). *Bibliotekens förtjänst: en forskningsöversikt om den samhällsekonomiska nyttan av bibliotek*. Stockholm. Svensk Biblioteksförning.

Kåring Wagman, Anna. *Kommunala beslutsfattare om bibliotek*. 2008. Stockholm. Svensk Biblioteksförning

*Med kris som inspiration*. Artikel i DIKforum 9/2009

Nilsson, Sven. *Om sanningen ska fram: biblioteket som medborgargränssnitt*. 2000. Bibliotek – mötesplats i tid och rum. Lund. Bibliotekstjänst

*Sjung – och må bättre*. Artikel i Aftonbladet 11 november 2009

Skolverket (2009). *Yttrande över departementspromemorian Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. Dnr U2009/4049/S

Övrig statistik, sammanställningar och kommunfakta från:  
[www.biblioteksforeningen.org](http://www.biblioteksforeningen.org), Svensk Biblioteksförning  
[www.f.lanbib.se](http://www.f.lanbib.se), Länsbibliotek Jönköping  
[www.kulturradet.se](http://www.kulturradet.se), Statens kulturråd  
[www.scb.se](http://www.scb.se), Statistiska centralbyrån  
[www.skl.se](http://www.skl.se), Sveriges kommuner och landsting  
[www.skolverket.se](http://www.skolverket.se), Skolverket

